



Alevilikte Rızalık: İki Yorum Çerçevesi, Topluluk Pratikleri ve Toplumsal Dönüşüm

Dr. Aynur Ünal

dr_aynurunal@outlook.com

Yayınlanma Tarihi:

İndirilme Tarihi:

17.10.2026

Önerilen Atıf: Ünal, Aynur (2026). Alevilikte Rızalık: İki Yorum Çerçevesi, Topluluk Pratikleri ve Toplumsal Dönüşüm. Alevi Ansiklopedisi — ISIL: DE-4607. <https://doi.org/10.68413/alevian-siklopedisi.4epun> (Erişim Tarihi: 17.10.2026)

Alevi Ansiklopedisi,
Kütüphaneler ve İlgili Kuruluşlar için Uluslararası Standart Tanımlayıcı kapsamında **ISIL: DE-4607** koduyla kayıtlıdır.

ISSN 3055-9928

ISIL URI /isil/DE-4607

LOBID

lobid.org/organisations/DE-4607

Permalink id.zdb-services.de/resource/organisation/DE-4607

Adres: Alevi Ansiklopedisi
Körnebachstr. 49-51, 44143
Dortmund

info@aleviansiklopedisi.com

Özet

Genellikle karşılıklı rıza, onay, uzlaşma veya hoşnutluk olarak karşılana rızalık (karşılıklı mutabakat), Alevilikte temel bir etik ve ritüel ilkedir. Bu madde, rızalığı birbiriyle ilişkili iki yorum çerçevesinde incelemektedir: kavramı Kur'an yorumuyla ilişkilendiren Hak-Muhammed-Ali yolu ve kişinin kendisiyle, toplumla ve "yol" ile rızalık arayışı. Mevcut akademik literatüre dayanarak öncelikle rızalık ile Kur'an'daki ilahî rıza anlayışı arasındaki ilişkiyi, özellikle Tanrı ile inanan arasındaki karşılıklılık üzerinden ele almaktadır. Bununla birlikte, Alevi pratiklerinde rızalık, bireysel dindarlığın ötesine geçerek kişinin kendisiyle, toplumla ve inanç yoluyla ilişkilerini düzenlemektedir. Madde daha sonra bu ilkenin cem ritüeli, uzlaşma, yola giriş, ölüm ritüelleri ve Rıza Şehri ideali aracılığıyla nasıl hayata geçirildiğini incelemektedir. Son olarak göç, kentleşme, toplumsal bağların çözülmesi ve kurumsallaşmanın, rızalığın uygulandığı toplumsal ortamları nasıl dönüştürdüğünü ele almaktadır. Rızalığın uygulama biçimlerinin belirli ölçüde köy temelli, yüz yüze ilişkilerden daha sembolik ve kurumsal biçimlere yönelmesine rağmen Alevilikte temel bir kavram olmayı sürdürdüğünü ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Alevi Bektaşî, Alevi-Bektashi, Cem Ceremony, Consent, Dersim Alevism (raa Haqî), Displacement, Kurdish Alevism, Rızalık, Rızalık (consent)

Giriş

Rızalık, Kürt Aleviliği, Dersim Aleviliği (*Raa Haqî*) ve Alevi-Bektaşî inanç pratikleri ile etik düşüncesi dâhil olmak üzere Alevilikte özgün bir yere sahiptir. Yalnızca içsel bir kabullenme hâlini değil, bireylerin karşılıklı rıza aradığı, aralarındaki anlaşmazlıkları giderdiği ve başkalarına karşı sorumluluklarını kabul ettiği ilişkisel bir durumu ifade eder. Tanrıverdi (2026), kavramı İslam'daki ilahî rıza söylemiyle ilişkilendirirken Alevi-Bektaşî düşüncesinde rızalığın

bireyler, toplum ve doğa arasındaki ilişkileri de düzenlediğini vurgular. Küçük (2025) de rızalığı Hak-Muhammed-Ali yolunun vazgeçilmez bir unsuru olarak sunar ve Kur'an'da nefsin karşılıklı hoşnutluk içinde Tanrı'ya dönüşüyle ilişkilendirir. Dolayısıyla rızalık, teolojiyi, etiği ve toplumsal pratiği bir araya getirir.

Alevi inanç yaşamı tarihsel olarak kolektif ilişkilere ve karşılıklı hesap verebilirliğe dayandığından, rızalığın topluluk boyutu özellikle önemlidir. *Cem* törenleri, *dede* ile *talip* arasındaki ilişkiler, ritüel akrabalık, uzlaşma ve yola giriş rıza gerektirir. Örneğin Erken (2026), *cem* sırasında rızalık istemenin bedensel olarak icra edilen ritüelini betimler. Gültekin (2025) ise karşılıklı rızayı *Raa Haqi* kozmolojisi içinde bağlayıcı bir norm olarak tanımlar: "Cem törenlerinde, evliliklerde, paylaşım veya uzlaşma meselelerinde, ilgili herkesin açık rızası olmadan hiçbir karar alınamaz; aksi hâlde bu, hak ihlali olarak kabul edilir" (Gültekin 2025, 28). Bu nedenle rızalık, hem dinî bir ideal hem de topluluğun güven oluşturduğu, çatışmaları çözdüğü ve meşru katılımın koşullarını belirlediği bir mekanizmadır.

Bu madde birbiriyle bağlantılı iki soruyu ele almaktadır. İlk olarak, rızalık İslami ve İslam dışı etik anlatılar ve ahlaki hesap verebilirlikle ilişkili olarak nasıl ifade edilmektedir? İkinci olarak, toplumsal anlamı göç, kentleşme, yerinden edilme ve kurumsallaşmayla nasıl değişmiştir? Burada ele alınan kaynaklar, göçün ve kentsel dönüşümün Alevilerin topluluk yaşamı için yeni alanlar oluştururken rızalığın uygulanması bakımından da önemli değişimler ve güçlükler yarattığını göstermektedir.

İslami ve İslam Dışı Anlatılarla İlişkisi İçinde Rızalık

Rızalığın İslami anlatısı, en açık biçimde ilahî rıza ile insanın ahlaki davranışları arasındaki ilişkide ifade bulur. Tanrıverdi (2026), Alevi-Bektaşî yorumlarının, inananın Tanrı'nın rızasını kazanma arayışını toplumsal yaşamdaki rızalık ilkesiyle ilişkilendirdiğini belirtir. Dolayısıyla ilahî rıza, birey ile Tanrı arasındaki dikey ilişkiyle sınırlı kalmaz; bireylerin

birbirleriyle doğru ilişkiler kurmasını sağlayan yatay bir etik gereklilik hâline de gelir. Bu yorumda, Kur'an'ın barış ve uzlaşmaya yönelik hükümleri, karşılıklı kabulü ve toplumsal uyumu geliştirme yükümlülüğüne dönüşür. Küçük (2025), bu bağlantıyı huzura ermiş nefsin karşılıklı hoşnutluk içinde Tanrı'ya döndüğü Fecr Suresi (89:27-30) üzerinden geliştirir. Alevi düşüncesinde bu karşılıklı ilişki, toplumsal ve manevi yaşam için bir model oluşturur. Küçük, rızalığın üç biçimini ayırt eder: kişinin kendisiyle, toplumla ve inanç yoluyla rızalığı. Kişinin kendisiyle rızalığı, *pir* huzurunda ahlaki bir öz sorgulamayı; toplumla rızalığı, birey ile topluluk arasında karşılıklı hesap verebilirliği; yolla rızalığı ise zorlamaya değil gönüllülüğe dayalı bağlılığı gerektirir. Bu boyutlar birlikte bireyi toplulukla bütünleştirir ve "El ele, el Hakk'a" ilkesi aracılığıyla topluluğu sembolik olarak Hakk'a yöneltir. Kreger (2022) de rızalığı, uzlaşma, ahlaki bağlılık ve kolektif bir etik düzen etrafında örgütlenen topluluğun temelini oluşturan bir ilke olarak tanımlar. Böylece rızalık, Kur'an'ın dili, Alevi ahlaki disiplini ve meşruiyetin karşılıklı tanınmaya dayandığı bir toplum tasavvuru arasında bağ kurar.

Bununla birlikte, Alevilik üzerine gelişen akademik literatür ve farklı kurumsal ortamların oluşumu, aşırı genelleştirilmiş bir Alevi kimliği anlayışının görünmez kılabilirdiği çeşitliliği vurgular. Alevilikteki diğer temel kavramlar gibi rızalık da İslami ilkelere bağlılığı gerektirmeyen biçimlerde yorumlanır. Bu düşünce doğrultusunda Ecevitoglu (2011), Aleviler için topluluğu devre dışı bırakarak Tanrı'yla bireysel bir bağ kurmanın söz konusu olmadığını ileri sürer. İlişkiler gündelik ahlak üzerinden kurulurken *cem*, kutsala katılmanın bir yolunu sunar. Rızalık alamamak ve *düşkün* ilan edilmek, hem topluluğun toplumsal dünyasından hem de hakikat anlayışından dışlanmayla sonuçlanır.

Rızalık, *cem* ritüelinin törensel uygulamalarının ötesinde adaleti ve uzlaşmayı da şekillendirir. Dönmez ve Çelik (2018), bireyin toplumun rızasını aradığı ve yolun ahlaki kurallarına bağlılığını teyit ettiği yıllık bir süreci betimler. Gültekin (2025), *Raa Haqi* içinde rızalığı törenlerde, evlilikte, paylaşımda ve uzlaşmada bağlayıcı bir norm olarak ele alır:

etkilenen kişilerin rızası olmadan alınan kararlar, topluluk içindeki hakları ihlal eder. Ayrıca *Raa Haqi* kozmolojisinde bu dünya görüşü, ideal olarak karşılıklı mutabakatla birbirine bağlı olduğu düşünülen canlı ve cansız varlıkların yanı sıra *Batın* varlıklarını da kapsar. Rıza olmaksızın ötekini içsel olarak kabullenmek, *Raa Haqi* “yol”una aykırı kabul edilir ve olumsuzluklara yol açacağına inanılır (Gültekin 2025, 15). Dersim Aleviliğinde çevredeki doğal dünyayla kurulan ilişki özellikle önemlidir. Bu ilişki, Toprak Ana’yı “insanların birçok bileşenden yalnızca biri olduğu, birbirine bağlı bir yaşam ağı” olarak anlayan diğer Yerli Halkların inançlarıyla benzerlik gösterir (Hanoğlu vd. 2025, 8). Bu bakış açısı, Dersim’de rızalık ilkesiyle şekillenen toprağa dayalı pratiklerin ve geleneksel tarımın temel bir unsurudur. Bu alanla ilişkili bilgi ve pratikleri yeniden canlandırmak, korumak ve sürdürmek için çaba gösterilmektedir (Hanoğlu vd. 2025, 8).

Ayrıca *Rıza Şehri* aracılığıyla ifade edilen doğa, birey ve toplum arasındaki bütüncül ilişki ideali, bu mantığı ütopyik bir toplum tasavvuruna taşır. Doğa ve insan merkezli bir felsefeyle şekillenen *Rıza Şehri*, insanlarla mekân arasında dengeli ilişkilerin, daha geniş anlamıyla sınıfsız ve sömürsüz, vicdani bir insan-mekân örgütlenmesinin mümkün olduğunu öne sürer (Gülersoy 2019).

Rızalık, ritüel pratiklerden de ayrı düşünülemez ve bir çatışma çözme biçimi olarak topluluk içi barışta merkezi bir yer tutar. *Cem* sırasında *dede*, dinî yetkisini kullanmadan önce topluluktan rızalık ister ve ibadete geçilmeden önce çözülmemiş anlaşmazlıkların ele alınması beklenir (Dönmez ve Çelik 2018). Erken (2026), katılımcıların birbirlerine yönelmeleri, bedensel temas kurmaları ve karşılıklı kutsal sözler söylemeleri sırasında bu ilkenin nasıl bedensel olarak somutlaştığını gösterir. Beden, eşitliğin, kabulün ve kolektif aidiyetin görünür kılındığı bir araca dönüşür. Çelik (2014) de yola girişin ve inanç hizmetlerine katılımın gönüllü olması gerektiğini vurgulayan *teslim-i rızalık*, yani rıza yoluyla teslimiyet üzerinde durur.

*Dede ve pirlere göre cem töreninde rızalık aramak, sembolik olmanın ötesinde bir anlam taşır ya da en azından tarihsel olarak böyle bir anlam taşımıştır. Onlar, Aleviliğin İslam’la ilişkisine dair yaklaşımlarından bağımsız olarak, rızalığı Alevi inancı ve teolojisiyle ilişkilendirirler. 2025 yılında görüşülen Pir Hasan Ergişi, rızalığın bireylerin çeşitli ilişki düzeylerinde iç huzura ulaşmasını içerdiğini açıklamıştır: kişinin kendi içinde, ailesi içinde, eşi ve arkadaşlarıyla, doğayla ve Alevi yoluyla ilişkilerinde. Ayrıca Alevi topluluklarının tarihsel olarak kadınlara, polise, jandarmaya, mahkemelere veya avukatlara günümüzdeki biçimde başvurmadıklarını belirtmiştir. Topluluklar, cem öncesinde anlaşmazlıkları kendi içlerinde çözmüş ve birbirlerine destek olmuş, kimi zaman sorumlu bulunan kişilere topluluğa hizmet etme yükümlülüğü getirmiştir. Bir insanın veya hayvanın canını almak gibi ağır ihlaller, kişinin *düşkün* ilan edilmesine yol açabilmiştir. Bu noktada Aleviliğe ilişkin bakış açıları farklılaşmaktadır. Hak-Muhammed-Ali ilkesine dayalı bir cem yürüten Ali İçlek Dede de cem sırasında rızalık almanın, arabuluculuğun ve çatışma çözümünün önemini vurgulamıştır. 5 Haziran 2025 tarihinde, “Elli yıl öncesine kadar mahkemenin yolunu bilmezdik” demiştir. Aleviliğin İslam’a yakınlığı konusundaki farklı görüşlerine rağmen bir dede ve bir pir tarafından dile getirilen bu ifadeler, rızalık almanın Alevi toplulukları açısından tarihsel önemini vurgulamakta ve uygulamanın daha geniş yapısal dönüşümlerle birlikte nasıl değiştiğini göstermektedir.*

Zorunlu Yerinden Edilme, Göç, Kentleşme ve Kurumsallaşma Süreçlerinde Rızalık

Geleneksel rızalık pratikleri, yoğun ve süreklilik gösteren toplumsal ilişkileri gerektirir. Kırsal topluluklarda bireyler; akrabalık, ritüel akrabalık, *Ocak* otoritesi ve topluluk denetimi ağları içinde yer almıştır. Cem törenleri, birbirlerinin anlaşmazlıklarını ve yükümlülüklerini bilen kişileri bir araya getirerek dedenin çatışmalarda arabuluculuk yapmasını ve katılımcıların uzlaşıp uzlaşmadığını belirlemesini sağlamıştır. Dolayısıyla rızalık, dinî bir değer olmanın yanı sıra uygulamaya dayalı bir hesap

verebilirlik mekanizması olarak işlemiştir.

Daha önce belirtildiği gibi rızalık, yalnızca *cem* ritüelinin bir unsuru değildir; Alevi pratiklerinin ve yaşam felsefesinin daha geniş boyutlarına da temel oluşturur. Gezik (2013), “Çıralık (Hakullah): Hak, Pir ve Talip Adına Bir Katkı Sistemine Dair” başlıklı çalışmasında *çıralık* alma pratiğini ve bunun önemini ele alır. Geleneksel Alevi pratiğinin önemli özelliklerinden biri, inanç önderlerinin (*pir*lerin) *talip*lerine gerçekleştirdiği yıllık ziyaretlerdir. Bu ziyaretlerde *talip*ler *pir* huzuruna çıkmış, topluluk içindeki meseleler ele alınmış ve *pir* ile *talip* arasındaki bağlar *cem* töreni aracılığıyla kutsal bir boyut kazanmıştır. Son aşamada *pir*ler, dua etmek üzere *talip*lerin evlerini ziyaret etmiş, ardından aile üyeleri maddi katkıda bulunmuştur. Dersim ve çevresindeki Aleviler bu katkıyı *çıralık*, diğer bölgelerdekiler ise genellikle *hakullah* olarak adlandırır. *Çıralık* karşılığında alınan dua, *talip* tarafından topluluğa aidiyetinin teyidi olarak anlaşılır. Bir *pir*, yalnızca yolun gereklerini yerine getiren ve topluluğun rızasını, yani rızalığı almış kişilerden *çıralık* kabul etmelidir. Bu örnek, rızalığın Alevilikte yalnızca *çıralık/hakullah* pratiğinde değil, yol mensuplarının topluluk içi pratiklerinde ve doğayla ilişkilerinde de merkezi bir yere sahip olduğunu gösterir. Bununla birlikte ekonomik, toplumsal ve siyasal değişimler, iç ve dış göç koşullarında bu pratiklerin sürdürülmesini güçleştiren yeni durumlar yaratmıştır.

Yerinden edilme ve göç, bireyleri rızalığın sağlandığı yerel ağlardan ayırarak bu altyapıyı zorlamıştır. Burada ele alınan literatür, zorunlu yerinden edilmenin ayrıntılı bir tarihini sunmasa da Tee’nin (2023) Alevilerin İstanbul’a göçüne ilişkin tartışması, topluluktan kopuşun sonuçlarını ortaya koyar. Alevi âşık şiirini inceleyen Tee, *cemi* artık alışıldık topluluk düzeni içinde gerçekleştiremeyen göçmenlerin yaşadığı yalnızlığı betimler. *Lokma* paylaşımı, katılımcıların birbirleriyle rızalıklarını beyan etmiş olmalarını gerektirdiğinden, ritüel topluluğunun kaybı, karşılıklı rızanın hayata geçirilebildiği temel bir ortamın da kaybı anlamına gelmiştir. Bu nedenle toplumsal bağlardan kopuş

koşullarında rızalık, hatırlanan, kaybının yası tutulan ve sembolik olarak yeniden kurulan bir olguya dönüşebilmiştir.

Kentleşme bu değişimleri yoğunlaştırmıştır. Dönmez ve Çelik (2018), kırsal Alevi toplulukları ile kent merkezleriyle ilişkili, daha biçimsel bir örgütlenmeye sahip Bektaşî yapıları arasında ayrım yapar. Kentlere göç, köy temelli bazı toplumsal düzenleme mekanizmalarını zayıflatırken yeni kolektif örgütlenme biçimlerine duyulan ihtiyacı artırmıştır. İnsanların birbirlerini daha az tanıdığı kentsel ortamlarda tek bir ritüel topluluğu, gündelik ilişkileri artık köydeki bir *cem* topluluğu kadar kapsamlı biçimde düzenleyemez hâle gelmiştir. Bununla birlikte kentleşme, rızalığı ortadan kaldırmamıştır. Bu ilke, topluluk yaşamının ve inanç yaşamının yeni örgütlenme biçimleri aracılığıyla yeniden üretilen, açıkça ifade edilmiş bir etik değer olarak giderek daha fazla işlev görebilmiştir.

Kurumsallaşma, rızalığın işlevini daha da dönüştürmüştür. Günümüz Alevi örgütleri, geleneksel *Ocak-talip* yapısından önemli ölçüde farklılaşan hukuki, seküler ve kamusal alanlarda faaliyet göstermektedir. Kreger (2022), rızalığın günümüz koşullarında din özgürlüğünü, uzlaşmayı ve topluluk otoritesini yorumlamak için nasıl kullanılabildiğini gösterir. Hacı Bektaş Dergâhı üzerine tartışması, devralınan ritüel otorite ile modern vicdan özgürlüğü düşünceleri arasındaki müzakereleri ortaya koyar. Böylece rızalık, yalnızca kişiler arasındaki anlaşmazlıkları düzenleyen bir kural değil, kolektif etik ve kurumsal taleplerin ifade edilebildiği bir dil hâline de gelir.

Aynı zamanda ritüel pratikler, rızalığın geçmişten gelen ilişkisel anlamını korur. Sert ve Yalçın (2024), defin öncesinde yakınlardan ve topluluk üyelerinden rızalık veya *helallik* alınmasını betimler. Bu süreç, manevi borçların giderilmesini ve ritüel uygulamaların topluluk tarafından onaylanmasını da içerir. Dolayısıyla ölüm ritüelleri, ilkenin temel mantığından vazgeçilmeden gerçekleşen bir uyarlanmayı gösterir. *Cem* ritüelinde, yola girişte, uzlaşmada, göç anlatılarında, günümüz kurumlarında ve

cenaze pratiklerinde meşru kabul edilen Alevi toplumsallığı, karşılıklılaş, sorumluluğa ve rızaya dayanmaya devam eder.

Sonuç

Rızalık, Alevi teolojisini, etiğini, ritüellerini ve toplumsal örgütlenmesini birbirine bağlayan ilişkisel bir ilke olarak anlaşılabilir. İslami anlatısı, Tanrı ile inananın karşılıklı rızasına dayanırken Alevi gelenekleri bu ilkeyi kişinin kendisiyle, toplumla ve inanç yoluyla ilişkilerine genişletir. *Cem* ritüeli, yola giriş, anlaşmazlıkların çözümü, *Rıza Şehri* ve cenaze pratikleri aracılığıyla rıza, hem manevi bir koşul hem de toplumsal bir gereklilik hâline gelir.

Göç ve kentleşme, bu ilkenin uygulanabildiği koşulları değiştirmiştir. Köy temelli ağların zayıflaması, yüz yüze hesap verebilirlik mekanizmalarını sekteye uğrattırken kentlerde insanların birbirlerini daha az tanınması, topluluk içi uzlaşmayı güçleştirmiştir. Bununla birlikte bu dönüşümler, rızalığın farklı ortamlara taşınabilen bir etik değer ve giderek daha fazla kurumsal bir dil olarak yeniden ifade edilmesini de teşvik etmiştir. Günümüz Alevi örgütleri ve ritüel toplulukları, kavramı yeni ortamlarda yeniden üretmeyi sürdürmektedir. Dolayısıyla rızalık, hem sürekliliği hem de uyarlanmayı gösterir: karşılıklı sorumluluğa dayanmaya devam ederken yerinden edilme, hareketlilik, kent yaşamı ve kurumsal yeniden örgütlenme karşısında biçim değiştirmektedir.

Kaynakça & İleri Okumalar

Çelik, Hasan. 2014. "Alevilik ve Bektaşilik'te Gönül Eğitimi." *Hünkâr Alevilik Bektaşilik Akademik Araştırmalar Dergisi* 1 (1): 83-100.

Dönmez, Mehmet ve Hasan Çelik. 2018. "Alevilikte Cem İbadetine Yüklenen Anlamlar ve Cem İbadetinin Manevi Makamları." *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi* 2 (2): 1-21.

Ecevitoğlu, Pınar. 2011. "Aleviliği Tanımlamanın Dayanılmaz Siyasal Cazibesi." *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 66 (3):

137-156. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002218.

Erken, Meryem Sena. 2026. "Alevilik Geleneğinde Bedenin İzleri: Ritüeller ve Beden Folkloru Bağlamında Bir İnceleme." Yüksek lisans tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Gezik, Erdal. 2013. "Çıralık (Hakullah): Hak, Pir ve Talip Adına Bir Katkı Sistemine Dair." *Dört Dağa Sığmayan Kent: Dersim Üzerine Ekonomi-Politik Yazılar* içinde, derleyenler Ş. Gürçağ Tuna ve Gözde Orhan, 113-163. İstanbul: Patika Kitap.

Gülersoy, Ali Ekber. 2019. "Mekân-İnsan Etkileşiminin Islahına Bâtını Bir Yorum: Rıza Şehri (Kâmil Toplum)." 1. *İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresi Bildiri Kitabı* içinde, 85-94. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları. <https://doi.org/10.26650/PB/PS12.2019.002.009>.

Gültekin, Ahmet Kerim. 2025. "The Reflections of Raa Haqi Cosmology in Dersim Folk Tales." *Religions* 16 (10): 1274. <https://doi.org/10.3390/rel16101274>.

Hanoğlu, Hayal, Dobrosława Wiktor-Mach, Wendelmoet Hamelink ve Marcin Skupiński. 2025. "Resistance in a 'Sacred Geography': Critical Perspectives on Land, Ecology, and Activism among Dersimi Alevi in Turkey." *Geoforum* 161: 104263.

Kreger, Alex. 2022. "Wearing Fire and Chewing Iron: Oaths of Peace and the Suspension of Monotheism in Contemporary Alevism." *Modern Asian Studies* 56 (3): 1022-1052. <https://doi.org/10.1017/S0026749X21000147>.

Küçük, Ali. 2025. "Rızalık - Rıza Şehri." *Niyaz Alevilik-Bektaşilik Çalışmaları Dergisi*, sayı 1: 27-30.

Sert, Seyyid ve Ahmet Yalçın. 2024. "Develi Yöresi Alevilerinde Ölümle İlgili İnanç ve Uygulamalar." *Kayseri Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6 (1): 25-36. <https://doi.org/10.51177/kayusosder.1469721>.

Tanrıverdi, Ali. 2026. "Alevilik ve Bektaşilikte 'Rıza(lık) ve Rız(lık)' Kavramının Anlam Dünyası." *Niyaz Alevilik-Bektaşilik Çalışmaları Dergisi* 1 (2): 67-90.

Tee, Caroline. 2023. "The Sufi Mystical Idiom in Alevi Aşık Poetry: Flexibility, Adaptation and Meaning." *European Journal of Turkish Studies* 37. <https://doi.org/10.4000/ejts.4683>.